РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Богданова Станіслава Сергійовича** на тему:
«Формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів
засобами неформальної освіти»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена докорінними змінами, що відбуваються в сучасній освіті під впливом цифровізації, поширення штучного інтелекту, оновлення педагогічних технологій, трансформації форматів освітньої взаємодії та зростання потреби у швидкому реагуванні на суспільні й професійні виклики. Особливої ваги ця проблема набуває для української системи освіти, яка функціонує в умовах воєнного стану, вимушеної міграції, поширення дистанційного та змішаного навчання, що об'єктивно підвищує вимоги до професійної гнучкості, мобільності та інноваційності педагога.

У таких умовах професійна підготовка майбутніх педагогів має бути зорієнтована не лише на засвоєння усталених знань і технологій, а й на формування здатності критично оцінювати нові освітні ідеї, адаптувати їх до конкретних педагогічних ситуацій, проєктувати, апробувати та впроваджувати інноваційні рішення. Саме тому формування інноваційної компетентності майбутнього педагога постає як один із пріоритетних напрямів модернізації вищої педагогічної освіти.

Особливої актуальності набуває звернення автора до потенціалу неформальної освіти, яка завдяки гнучкості, варіативності, добровільності та практико-орієнтованості створює можливості для оперативного оновлення професійних знань і вмінь, опанування сучасних педагогічних технологій, залучення до професійних спільнот та набуття реального досвіду інноваційної діяльності. Водночас у дисертації слушно наголошено, що ефективність використання ресурсів неформальної освіти залежить від їх системної інтеграції у професійну підготовку майбутніх педагогів, а не від епізодичного чи ситуативного залучення здобувачів до окремих освітніх активностей.

Важливим аргументом на користь актуальності обраної теми є також наявність суперечностей між зростаючою суспільною потребою у педагогах, здатних до інноваційної діяльності, та недостатньою готовністю майбутніх фахівців до її здійснення; між значним потенціалом неформальної освіти та недостатньою розробленістю механізмів її цілеспрямованого використання у професійній підготовці; між розширенням можливостей самостійного професійного розвитку та недостатньою сформованістю в здобувачів умінь критично добирати ресурси неформальної освіти й інтегрувати отриманий досвід у майбутню професійну діяльність.

Науковий апарат дисертаційного дослідження С. С. Богданова сформовано послідовно, логічно та відповідно до заявленої теми роботи. Його основні складники – об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методологічні й теоретичні засади, методи дослідження, експериментальна база, наукова новизна та практичне значення – перебувають у змістовому взаємозв'язку та відображають загальну логіку наукового пошуку.

Співвідношення об'єкта і предмета є коректним: предмет конкретизує ту частину об'єкта, яка безпосередньо підлягає теоретичному обґрунтуванню, моделюванню та експериментальній перевірці. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність структурно-функційної моделі формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів засобами неформальної освіти – безпосередньо узгоджується як із предметом, так і з назвою дисертаційної роботи.

Логічно сформульовано й завдання дослідження. Вони охоплюють основні етапи наукового пошуку: вивчення стану розробленості проблеми у науково-педагогічній літературі; аналіз сутності, видів і педагогічного потенціалу неформальної освіти; визначення первинного рівня сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів; наукове обґрунтування структурно-функційної моделі; її впровадження та експериментальну перевірку ефективності. Послідовність завдань відображає рух дослідження від теоретичного аналізу до діагностики, моделювання, формувального впливу та оцінювання результатів, що забезпечує цілісність дисертаційної роботи.

Окремої позитивної оцінки заслуговує формулювання гіпотези дослідження. Автор пов'язує ефективність формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів із упровадженням моделі, яка охоплює мету, методологічні засади, зміст, етапність, педагогічний інструментарій, умови реалізації та очікуваний результат, а також визначає логіку інтеграції ресурсів неформальної освіти у професійну підготовку. Такий підхід надає гіпотезі системного характеру та забезпечує можливість її експериментальної перевірки.

Теоретична база дослідження також є репрезентативною. Вона охоплює наукові праці, присвячені професійній підготовці майбутніх педагогів, формуванню інноваційної компетентності та здатності до інноваційної діяльності, а також дослідження сутності й механізмів упровадження неформальної освіти у професійну підготовку здобувачів педагогічного профілю. Це дозволило авторові поєднати два ключові смислові напрями роботи – інноваційну компетентність і неформальну освіту – та вибудувати між ними концептуальний зв'язок.

Наукова новизна дослідження логічно випливає з поставленої мети й завдань. Автором уперше науково обґрунтовано структурно-функціональну модель формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів засобами неформальної освіти, уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, а також подальшого розвитку набули уявлення про педагогічні технології, форми

та методи формування інноваційної компетентності з використанням ресурсів неформальної освіти.

Практичне значення дисертації також є виразним і конкретизованим через упровадження структурно-функційної моделі у професійну підготовку майбутніх педагогів, розроблення комплексу проєктів і тренінгів, а також освітнього компонента «Неформальна освіта в умовах сучасності». Передбачено можливість використання результатів дослідження у професійній підготовці майбутніх педагогів, проєктуванні освітніх компонентів, інтеграції результатів неформального навчання у формальну освіту та системі безперервного професійного розвитку.

У першому та другому розділах дисертації простежується цілісна логіка дослідження: від теоретичного осмислення сутності інноваційної компетентності майбутнього педагога, визначення потенціалу неформальної освіти та побудови структурно-функціональної моделі – до діагностики вихідного стану сформованості досліджуваної компетентності, реалізації моделі й експериментальної перевірки її ефективності.

До безперечних позитивних моментів першого розділу належить чітке авторське трактування ключового поняття дослідження. Інноваційну компетентність майбутнього педагога визначено як багатовимірну, інтегративну та динамічну характеристику особистості, що поєднує знання про інноваційні процеси, здатність до їх практичної реалізації, ціннісне ставлення до професійного розвитку та творчий потенціал до педагогічного перетворення освітньої дійсності. Вдалим є те, що у цьому визначенні поєднано не лише знаннєвий і діяльнісний аспекти, а й мотиваційно-ціннісну та особистісно-творчу складові, що дозволяє розглядати інноваційну компетентність як цілісний професійно-особистісний феномен.

Змістовно обґрунтованим є також авторське розуміння неформальної освіти як організованої, добровільної, гнучкої, варіативної та практико-орієнтованої освітньої діяльності, яка може здійснюватися поза межами формальної освітньої програми або у взаємодії з нею та спрямовується на задоволення актуальних освітніх і професійних потреб особистості. Важливо, що неформальна освіта у роботі не протиставляється формальній, а розглядається як ресурс її доповнення та розширення.

Заслуговує на позитивну оцінку класифікація видів неформальної освіти, релевантних професійному становленню майбутнього педагога. Автор виокремлює короткотривалі освітні заходи – тренінги, майстер-класи, воркшопи, вебінари, відкриті лекції, конференції; онлайн-навчання та відкриті освітні ресурси, зокрема масові відкриті онлайн-курси; участь у професійних спільнотах і студентських об'єднаннях; проєктну, волонтерську, конкурсну та інноваційну діяльність. Така систематизація є вдалою, оскільки охоплює як традиційні, так і цифрові, мережеві та практико-орієнтовані форми неформального навчання.

Вдалим є й структурне представлення самої інноваційної компетентності через мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти. Ця структура логічно продовжується у другому розділі через відповідну систему критеріїв оцінювання – мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісно-творчий та особистісно-рефлексивний. Така відповідність між теоретично визначеною структурою феномена та діагностичним інструментарієм є сильною стороною роботи.

Структурно-функційна модель також побудована логічно та має завершену архітектоніку. До її складу включено цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний, технологічний і результативний компоненти. Вдалим є те, що кожен із них виконує власну функцію, але водночас пов'язаний із загальною логікою формування інноваційної компетентності та інтеграції ресурсів формальної й неформальної освіти.

У цілому заслуговує на позитивну оцінку те, що у двох розділах автору вдалося вибудувати достатньо стрункy систему взаємопов'язаних понять, класифікацій і структур: «інноваційна компетентність» – її компоненти – критерії та показники – рівні сформованості – засоби неформальної освіти – принципи – етапи реалізації – практико-орієнтовані технології – результат. Саме ця логічна взаємопов'язаність теоретичного й експериментального рівнів дослідження є однією із сильних сторін дисертаційної роботи.

Разом з тим, дозвольте висловити певні зауваження й побажання.

1. У підрозділі 1.2 ґрунтовно розкрито сутність, форми та педагогічний потенціал неформальної освіти, проте доцільно було б більш виразно систематизувати саме ті її засоби, які безпосередньо забезпечують формування окремих компонентів інноваційної компетентності.

2. У підрозділі 1.3 структурно-функційна модель представлена достатньо повно, однак варто було б детальніше аргументувати взаємозв'язок між її змістовим, процесуальним і технологічним компонентами. Зокрема, доцільно показати, яким чином конкретний зміст професійної підготовки трансформується через відповідні етапи та технології у прогнозований результат.

3. Важливим складником формувального впливу є освітній компонент «Неформальна освіта в умовах сучасності». Водночас доцільно було б чіткіше розмежувати його статус як формального освітнього компонента та неформальну освіту як засіб формування інноваційної компетентності. У роботі варто юуло б додатково підкреслити, що зазначений курс не є неформальною освітою сам по собі, а забезпечує її осмислене використання, добір відповідних ресурсів та інтеграцію результатів неформального навчання у професійну підготовку.

4. У підрозділі 2.1 автором визначено чотири рівні сформованості інноваційної компетентності майбутніх педагогів: високий, достатній, середній та низький. Водночас, на нашу думку, доцільно було б більш виразно обґрунтувати якісні відмінності між суміжними рівнями, насамперед високим і

достатнім, що сприяло б підвищенню об'єктивності інтерпретації результатів діагностування.

5. У межах констатувального експерименту автором здійснено комплексне діагностування інноваційної компетентності майбутніх педагогів за визначеними критеріями та показниками. Водночас, на нашу думку, доцільно було б приділити більше уваги аналізу можливого впливу попереднього досвіду участі здобувачів у неформальній освіті на вихідний рівень сформованості досліджуваної компетентності.

Натомість, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Дисертація **Богданова Станіслава Сергійовича** на тему «Формування інноваційної компетентності майбутніх педагогів засобами неформальної освіти» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретико-практичне значення, відповідає чинним вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно наказу МОН України від 31.05.2019 №759) і Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами), а її автор Богданов Станіслав Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:
доктор педагогічних наук, професор
кафедри початкової освіти
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» Марія ПОЧИНКОВА

Підпис Марії Починкової
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА * ВІДДІЛ КАДРІВ * КОД 02125131 * ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД